

Rodové podoby deiktických výrazů ‘ten, ta’ a univerzální odkazovací výraz ‘to’ v textech různých stylů

IVANA KOLÁŘOVÁ
(Brno)

Deiktické výrazy *ten, ta, to* patří k nejméně frekventovanějším slovům v českých textech různých stylových oblastí. Výpovědní konstrukce s nimi můžeme posuzovat podle několika kritérií: a) podle jejich syntaktické struktury; b) podle funkce slov *ten, ta, to* v těchto strukturách – podle toho, jak se u nich spojuje funkce navazovací s vyjadřováním různých subjektivních (např. emocionálních) postojů; c) podle stylového zabarvení textů, v nichž jsou konstrukce se slovy *ten, ta, to* užity; d) podle příslušnosti sledovaného textu ke konkrétní stylové oblasti.

Četností užívání a stylovým zabarvením jak konstrukcí s „rodovými“ podobami deiktických zájmen *ten, ta*, tak konstrukcí s „rodově neutrálním“ univerzálním odkazovacím slovem *to* se zabývá řada prací gramatických (srov. již Mathesius 1947: 187; Šmilauer 1947: 29 n.; Jedlička, Formánková, Rejmánková 1970: 97, 135; Bečka 1992: 199-201; Hoffmannová, Müllerová, Schneiderová 1992: 65-66; Berger 1993: 72; Schneiderová 1993: 32, 36; Hoffmannová, Müllerová, Zeman: 42-48, 134-136; Štícha 1999: 132-134; Štícha 2003: 249-290 aj.). Většina z nich považuje výskyt těchto zájmen v pozici přívlastkové i zástupné za jednu z charakteristických vlastností mluvených projevů. Tuto skutečnost dokládají jak následující ukázky ze záznamů autentických mluvených textů publicistických (srov. 1) a studentských (srov. 2), tak v dokladech z Českého národního korpusu (ČNK) – Brněnského mluveného korpusu (BMK, srov. 3, 4, 5) a Pražského mluveného korpusu (PMK, srov. 6, 7, 8):

(1) M: Hovořil jste o podnikatelích na psychiatrii. Velkým problémem, zvláště mezi mladými lidmi v současné době, jsou drogy. Jako... je to ... je to daň, které musíme... kterou musíme platit té ... tomu otevření se světu, nebo je to způsobeno nedostatkem těch hodnot, o kterých jste mluvil?

V. H.: Já se domnívám, že ta náklonnost k drogám nebo to jejich šíření má bezpočet konkrétních příčin, ale ta nehlubší je taková ... obecně civilizační. Je to ... Je to opravdu náhradní, zástupná jistota, že? Ta závislost na té droze je zoufalým jakýmsi ... jakýmsi ... jakousi náhražkou čehosi vyššího, k čemu se po dlouhá ... dlouhá staletí lidé různých kultur upínali. (Publicistický text; Rozhovor moderátora s V. Havlem).

(2) No ony tak ty děti o sobě vědí a toleto přijímají, no... Navíc je jim to docela podrobně vysvětlováno v poradnách, v pedagogicko psychologické poradně. Při vyšetření je jim vysvětlováno, čím trpí, aby si to uvědomily, protože vesměs pokud nemají narušený intelekt, tak vesměs jsou to děti nadprůměrně inteligentní a jsou to ... jsou schopny tohleto přijmout a ony vědí, že tuhleto poruchu mají a že se s tím musejí poprat, že prostě z něčeho nebudou klasifikováni nebo hodnoceni, to oni vědí a dokážou to přijmout. (Promluva studenta na semináři).

(3) ...myslim si že určitě to je způsobený pádem železný opony, ta určitě hodně uvolnila a vlastně ... do té doby lidí (text BMK003).

(4) ... prostě on byl živěj jo správněj kluk jo? No takten ... s tím to šilo jo ten tam pomalu všechny sklinky ... na co všechno šáhl, tak to to bylo rozbitý, jo (text BMK016).

(5) prostě naši mi vysvětlili jak to mám zapnout ... jak to mám vypnout, nic jinýho já nepotřebuju vědět, jo (text BMK004).

(6) ... a pak je jeden takový takový černovlasý, ale ten má ty vlasy takový trochu kratší jako ... takový silnější (text PMK199).

(7) ta ženská prostě, třeba i paní Špronglová, že jo, ta je doma, prostě na to nejsou zvyklý ty ženský (text PMK318).

(8) knoflíky zkrátka a tam nějaký stroje rubaj a a de to po ně jakým pásu nahoru a a, dyť to může dělat malý dítě, natož ženská, že jo... (text PMK198).

Řadu dokladů s různými tvary zájmen *ten, ta, to* najdeme v umělecké literatuře nejen v přímé řeči (stylizované podobě mluvené komunikace; 9 – 13) a také v textech psané publicistiky (14 – 17) a v textech odborných (18 – 21), popř. i administrativních, srov. doklady z ČNK – SYN2000:

(9) Ten vyrazil výkřik smrtelné úzkosti, ale podařilo se mu uvěznit tu zuřivku v klestích svých proklatých rukou. Dudu-Ménar pocítila, jak se její životní energie rozplývá (umělecký text; soll).

(10) Viděl jste je? Ty tam na trávníku před palácem? Ty, co se přetahují? Viděl, přisvědčil jsem. Ti mají vládnout. Ale nevládnou, protože jedni nemohou přetáhnout druhé. (umělecký text; bosko).

(11) To je nepsané pravidlo - ty klobouky a párátka -, člověk musí hrát karty se vši důstojností. Ti kluci jsou ostřílení karbaníci. Byl jsem Stará panna třikrát za sebou. (umělecký text; matskol).

(12) Starosta už vypadal vylekaně, ale pokračoval. „Měl byste naznačit, že při setkání s Flynnem vám byly předneseny další požadavky ... šílené požadavky. Souhlasíte? Sepište to pokud možno co nejdřív. (SYN2000, vykupne).

(13) Je to tvrdohlavá hydra, která tě vždycky napadne ze strany, kde to nečekáš. (SYN2000, božímedu).

(14) V současnosti funguje i řada sdružení v oblasti energetiky. Ta zakládá často i více než 200 obcí. Jedním z nich je Západočeské sdružení... (publicistický text; mf941 021).

(15) mistr zamířil na asijskou stranu, kde má domov Fenerbahce, jehož příznivci jsou ještě divočejší než ti z Galatasaray. AC Milán by si při své druhé cestě na sever Evropy rád zopakoval triumf v norském Trondheimu (publicistický text; ln96243s).

(16) ... nutí ty výkonné producenty, de facto studia, jak se dneska říká, do blbosti. Otázka je, proč si to ti výkonní producenti nechají líbit. To je druhý problém. (publicistický text; dabing).

(17) Tenis mě pořád baví, a navíc věřím, že stále patřím mezi ty hráče, kteří ještě mají něco velkého před sebou, řekl v Ostravě za měsíc devětatdacetiletý sympaták. (publicistický text; ln96245s).

(18) Od roku 1930 začala dopadat na ČSR hospodářská krize. Ta se nepříznivě projevila i na výdajích na vojenství. (odborný text; aop699).

(19) Pokusili jsme se ukázat, že mezi všemi variantami ta, která navazuje na výsledky ekologie a zobecňuje je v širší systém zahrnující normativní aspekty (odborný text; bio99).

(20) Jím i dodáváme důraz mluvenému slovu, slouží tedy jako dorozumivací prostředek pro ty psy, kterým jsou naše požadavky nepřijemné. (odborný text; ohari).

(21) V roce 1950 navštívilo britská kina 1396 milionů diváků. V roce 1983 však jen necelých 42 milionů diváků. To představuje/obnáší/znamená jen 3 procenta návštěvy z roku 1950. (odborný text; cituje Zimová 1994: 125).

(22) ... to znamená, že zpráva byla rozeslána na Fond národního majetku a hlavně na ministerstvo financí. A ti byli požádáni o vyjádření s tím, že došlo k potvrzení toho legislativního stavu (administrativní text; barakcie).

(23) ... a poslali mně dneska informaci, že jmění bylo navýšeno, aniž by bylo řečeno, kdo tam ty akcie upsal, kdo se stal dalším spolumajitelem Krátkého filmu (administrativní text; besidka).

Citované doklady ukazují, že zájmena *ten, ta, to* se jak v pozici zástupné, tak v pozici přívlastkové objevují nejen v textech mluvených, ale také v psaných textech všech stylových oblastí. Texty psané publicistické, administrativní a odborné jsou realizovány jazykem spisovným, v publicistických textech s prvky hovorovými (*devětadvacetiletý sympaták; otázka je, proč si to ti vykonní producenti nechají libit*), v administrativních textech s prvky knižními (*jmění bylo navýšeno; aniž by bylo řečeno...*). V těchto textech nejsou zájmena *ten, ta, to* stylistickým prvkem, jako stylistově příznakové nepůsobí ani užití slova *to* jako prostředku odkazujícího na popis situace (srov. doklad 21). V citovaných mluvených textech se objevují nespisovné prvky tvaroslovné i lexikální, a to jak v projevech publicistických (srov. 1), tak v projevech studentských na odborné téma (srov. 2), a především v dokladech z PMK a BMK, které pravděpodobně zachycují průběh rozmluv v každodenní komunikaci. Zájmena *ten, ta, to* v nich neovlivňují hodnocení textu v rámci dichotomie spisovnosti a nespisovnosti, ale jejich opakování zejména v okamžicích, v nichž je zřetelný nedostatek komunikační perspektivy, působí negativně na kultivovanost, resp. nekultivovanost vyjadřování mluvčích. Častěji se v těchto momentech objevuje slovo *to*, které „klesá“ až na úroveň slovní výplňky (srov. např. Čechová, Chloupek, Krčmová, Minářová 2003: 111-113).

Bez ohledu na hodnocení podílu na stylistické charakteristice textu a na jeho hodnocení z hlediska spisovnosti/nespisovnosti, popř. kultivovanosti/nekultivovanosti ukazuje srovnání četnosti výskytu jednotlivých tvarů *ten, ta, to* v základních tvarech v PMK a BMK a ve všech tvarech v SYN2000 zcela jasnou převahu užívání „bezrodého“ – gramaticky neutrálního *to* (*ten* v PMK – 3237, *ten* v BMK – 2161, *ten* v SYN2000 – 42028; *ta* v PMK – 2529, *ta* v BMK – 1541, *ta* v SYN2000 – 88040 srov. *to* v PMK – 30035, *to* v BMK – 22996, *to* v SYN2000 – 670888). Tyto kvantitativní údaje neodlišují výskyt zájmen v přívlastkové nebo zástupné pozici. V následujících pasážích budeme věnovat pozornost tvarům slov *ten, ta, to* především v zástupné pozici.

Práce o gramatice češtiny i srovnávací gramatiky ukazují mnohem širší možnosti využití slova *to* ve srovnání s „rodovými“ podobami zájmen *ten, ta* (srov. Zimová 1994: 123 n.; Nekula 1996: 641-642; Slezáková 1998: 9, 14; Šticha 2003: 259

n.); může odkazovat na předmět komunikace nazvaný pojmenováním jakékoliv gramatické charakteristiky, a nahrazovat tedy „rodové“ podoby *ten, ta*, gramaticky kongruentní s pojmenováním, k němuž se vztahují:

(24) Že prý ale závod má peněz dost, když prý vrací statisíce ze mzdových fondů do Prahy – kde to ti lidi berou? (SYN2000, milavra).

(25) Háda jí se mezi sebou, div se nepozabí její, protože to jsou demagogové, kteří se nedokáží na přírodu dívat jinak než z pohledu zorného úhlu coulové trubky. A tak je to i s tou vaší kosodřevinou. Že by v těch místech po pár deštích zbyly jen holé skály, to je vám jedno. (SYN2000, borivoj).

(26) Zjistíte mi souřadnice určených bodů na našem cvičišti na Rochusu a vynesete to pěkně do mapy. Bodů je asi padesát. Máte na to deset dnů a odchod! (SYN2000, borivoj).

Nabízí se názor, že slovo *to* nahrazující „rodové“ podoby v jednotném i množném čísle, resp. zastupující plnovýznamové pojmenování jakékoliv gramatické charakteristiky je vlastně prostředkem jazykové i myšlenkové úspornosti – mluvčí není nucen zvažovat, pro kterou z rodových podob zájmena se rozhodne, a užije ten tvar, který je k dispozici pro všechny druhy textů mluvených i psaných. V některých případech se může slovo *to* – na rozdíl od „rodových“ podob – výrazněji podílet na stylizaci hovorovosti, popř. až familiemosti. Tento stylový odstín však souvisí s dalšími jazykovými prostředky užitými ve výpovědi (viz již doložky 24 – 26):

(27) Máš si to oplotit. Kolikrát jsem ti říkal, že zahrada má být oplocena. (SYN2000, borivoj).

(28) „...Slíbil mu tedy hned zajíce tři a věděl, že má napůl vyhráno“. No dobrá, nějak se to udělá“, řekl fořt. „Ráno si jdi klidně na hon, ale po honu rychle ke mně do kanceláře...“ (SYN2000, borivoj).

(29) Jednou jsme se dohodli, že mám přijít ve dvě hodiny a že uděláme uzávěrku, tak jsem tady a jdeme na to. (SYN2000, borivoj).

(30) Bude to nějaký velký papaláš, poněvadž má povolenku na jelena první až třetí věkové třídy, včetně oboustranně korunového. To znamená, že může střílet prakticky všeho, jen to musí být odstřelové. (SYN2000, borivoj).

V souvislosti s posuzováním syntaktické stavby konstrukcí s *ten, ta, to* v zástupné pozici se nabízí zamyšlení nad typem výpovědních forem, v nichž slovo *to* stojí na počátku výroku (před ním se mohou být pouze spojky nebo částice) a odka-

zuje na vlastnost předmětu komunikace – osoby nebo jiného jevu. Bývá nejčastěji součástí struktury *to + být + syntaktický podmět + taky/také* (Šticha 2003: 288-289), typické především pro projevy mluvené V celém korpusu SYN2000 se nám podařilo najít pouze 6 dokladů z textů literárních, z nichž 3 uvádíme:

(31) „... Jestli máme na Marsu nepřátele , musí být příští raketa rozhodně pořádně vyzbrojena” „Ale to jsme my také. Máme s sebou hotový arsenál”. (SYN2000; martan).

(32) „... a jistě není odvážnější než vy, a je to skutečný muž”. Pak řekla: „A to jste vy taky”. (SYN2000; palom).

(33) „... Potom mu řekla docela upřímně: „Jsi dobře připravený, šampione, opravdu” „To byl Daniel taky, když šel do jámy lvové”. (SYN2000; gentlem).

V této pozici se objevuje ze zájmen *ten, ta, to* pouze tvar *to*, častější je však ve funkci výrazu odkazujícího na vlastnost užití zájmena *takový* ve všech tvarech, srov. doklad z Česko-německé srovnávací gramatiky (Šticha 2003: 289):

(34) Je trochu ustrašená a já taky./Je trochu ustrašená a já jsem takový taky. (V úvahu přichází i výpovědní forma: Je trochu ustrašená a to já jsem taky).

Pokud bychom chtěli hodnotit tyto struktury z hlediska stylového, pravděpodobně bychom je přiřadili k prostředkům jazyka hovorového. Jejich místo je v textech mluvených spisovných i nespisovných a v textech literárních, nesetkáme se s nimi pravděpodobně v textech odborných, administrativních.

Zejména citované texty z mluvených projevů autentických, z PMK a BMK a některé citace ze SYN2000 z literárních textů ukázaly možnost interpretovat zájmena *ten, ta, to* i v zástupné funkci nejen jako výrazy textotvorné, ale také jako signály subjektivních postojů mluvčího ke sdělované skutečnosti. Na případném emocionálním zabarvení textu se podílejí s dalšími prostředky lexikálními (v 35 frazeologismus *zela prázdnotou*, slovo *fuč*; v 36 frazeologismus *zvedla faldy*, v 37 *vykecal*)

(35) Sáhla do kapsy větrovky, ale ta zela prázdnotou. Vodítko bylo fuč. (SYN2000, borivoj).

(36) A tak by se to pěkně rychle doneslo vaší Alence a ta by vám už zvedla faldy! (SYN2000, borivoj).

(37) Neřekneme to tedy ani fořtovi, protože ten by to dříve nebo později určitě někde vykecal. (SYN2000, borivoj).

O stylovém zabarvení směřujícím k hovorovosti můžeme uvažovat u výroků s univerzálním odkazovacím slovem *to*, které se vztahuje k pojmenování osoby. Nerespektování životnosti a porušení gramatických vztahů shody v rodě je považováno za prostředek „degradace“ živé osoby na neživý předmět, a tím se slovo *to* stává signálem subjektivního vyjádření lhostejného, až negativního vztahu k osobě (Jedlička – Formánková – Rejmánková 1970: 97; Bečka 1992: 20-2-203; Berger 1993: 195; srov. doklady 38, 39, 40), v některých případech i k předmětu (např. Šticha 2003: 275-276; srov. doklady 41, 42). Ve výpovědích se slovem *to* se opět vyskytují expresivní výrazy (*démon, fimfárum, hihňá, dovoluje si, dudlík, kluk*), z nichž některé můžeme hodnotit až jako vulgární (*fuj tajfl, cpát někomu něco do pusy*):

(38) Podala mně kafe, já se podívala a nechala jsem to stát. A tohle si pak nechá říkat démon. Pěknej démon – fuj tajfl! (Poláček 1956: 91-92).

(39) Podruhé už bych si takové fimfárum na starost nevzala. Dělá to dospělou a přitom se to pořád hihňá ... a hned zas brečí! (Berger 1993: 195).

(40) Podívejme se, má to patnáct let, a už si to dovoluje. (cituje K. Komárek 1994: 25).

(41) Tak tady mají ten dudlík. Kluk mý dcery to nevzal, ať jsme mu to cpali do pusy jak chtěli. (Kutinová 1992: 13).

(42) Ten obraz je moc velký. Kam bysme to pověsili? (Šticha 2003: 276).

S vyjadřováním subjektivního vztahu mluvčího ke skutečnosti pravděpodobně souvisí užití slova *to* jako výrazu zastupujícího pojmenování skutečnosti, která je ve vědomí účastníků komunikace zapsána jako tabuizovaná – např. vážná nemoc (srov. 43), ne zcela legální činnost (srov. 44, 45) apod. V této pozici se setkáváme téměř výhradně se slovem *to*, nikoliv se zájmeny *ten, ta*:

(43) No víš, on byl hodně nemocný, on měl to, co měl i Jirka. (výpověď zachycená v každodenní komunikaci; *to* = tu těžkou/neléčitelnou nemoc).

(44) „Tohle se mi vůbec nezdá“ zahučel jsem.

„Nikomu se to tady moc nezdá“, připustil Rorejs, „nějak se to k tomu Lojzíkovi nehodí! Ale vysvětlíte mi, kde se vzali Klumparovi králíci v jeho králikárně?“. (Švandrlík 1970, s. 137).

(45) „Tohle všechno si přál mít ve smlouvě, jinak že půjde v pondělí za vámi a všechno ohlásí.

„Co ředitel?“

„Chtěl ho vyhodit. Jenže Zavázal měl v záloze to ... no víte co, ne?!

„Tu záležitost, o které už nebudeme mluvit”. (Dvořáková 1987, s. 105).

Ukazuje se tedy, že u konstrukcí se slovy *ten, ta, to* můžeme zvažovat jejich podíl na stylovém hodnocení textů z hlediska neutrálnosti nebo hovorovosti, na subjektivně-emocionálním zabarvení projevu. Vždy však bereme v úvahu další jazykové prostředky, s nimiž se spojují. U samotných struktur se slovy *ten, ta, to* můžeme zvažovat různé typy jejich užití v textech mluvených i v psaných textech různých stylových oblastí. Objevují se v textech odborných, administrativních, v nichž nejsou faktorem stylotvorným, nedodávají textu emocionální ani jiné zabarvení. Stylově neutrálním v odborných textech bývá zpravidla i univerzální odkazovací prostředek *to*, odkazující na celé výpovědi a textové úseky. Naopak *ten, ta, to* jako slova výplňková se vyskytují v textech mluvených a spíše nespisovných, které odrážejí nedostatek komunikační perspektivy. Opakovaná zájmena ve spojení s nefunkčními pauzami, popř. s hezitačními zvuky působí negativně především na hodnocení kultivovanosti/nekultivovanosti projevu. V publicistických textech jsou konstrukce se slovy *ten, ta, to* spíše prostředkem stylově neutrálním, podílí-li se na jejich emocionálním zabarvení, tak pouze v kombinaci s jinými expresivními výrazy. Spíše v nespisovných textech má zřejmě slovo *to* odkazující na pojmenování osoby, k níž mluvčí zaujímá negativní nebo lhostejný vztah. Nejrozličnější typy užití slov *ten, ta, to* poskytují zřejmě texty literární.

Tato stat' se zabývala především užití konstrukcí se slovy *ten, ta, to* v pozici zástupné, pochopitelně si neklade za cíl postihnout všechny typy užití, u kterých lze uvažovat o stylovém zabarvení. Zčásti se snažíme postihnout některé rozdíly mezi možnostmi užívání „rodových” podob *ten, ta* a gramaticky neutrálního univerzálního odkazovacího prostředku *to* v textech různých stylových sfér a s různým emocionálním zabarvením. Již pouhá frekvence v textech Českého národního korpusu ukazuje jasnou převahu užívání slova *to* nad ostatními zájmeny, což souvisí s jeho univerzální odkazovací platností.

Příspěvek byl zpracován v rámci řešení projektu GAČR č. 405/03/0377 *Možnosti a meze gramatiky češtiny ve světle Českého národního korpusu*.

Literatura

- Bečka, J. V., 1992, *Česká stylistika*, Praha: Academia.
- Berger, T., 1993, *Das System der tscheschischen Demonstrativpronomina. Habilitationsschrift*, München: Zveřejněn na adrese:
<http://homepages.uni-tuebingen.de/tilman.berger/Texte/texte.html>
- Čechová, M., Chloupek J., Krčmová, M., Minářová, E., 2003, *Současná česká stylistika*, Praha: ISV.
- Grepl, M., Karlík, P., 1998, *Skladba češtiny*, Olomouc: Votobia.
- Jedlička, A., Formánková, V., Rejmánková, M., 1970, *Základy české stylistiky*, Praha: SPN.
- Karlík, P., Pleskalová, J., Nekula, M., Rusinová, Z., eds., 2002, *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Koček, J., Kopřivová, M., Kučera, K., eds., 2000, *Český národní korpus. Úvod a příručka pro uživatele*, Praha: ÚČNK FF UK.
- Komárek, K., 1994, Demonstrativum ten, ta, to ve stylizaci mluvených projevů, *Philologica XV, 1994. Studia philologica 5. AUPO. Facultas Paedagogica*, Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, s. 25-26
- Hoffmannová J., Müllerová, O., Schneiderová, E., 1992, *Mluvená čeština v autentických textech*, Praha: H&H.
- Mathesius V., 1947, *Přívlastkové ten, ta, to v hovorové češtině. – Čeština a obecný jazykozpyt*, Praha: Melantrich, s. 186-199.
- Müllerová O., Hoffmannová J., Zeman J., 1999, *Konverzace při rodinných a přátelských návštěvách*, Praha: Trizonia.
- Nekula M., 1996, *Text. – Příruční mluvnice češtiny*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 652-698.
- Schneiderová, E., 1993, K užívání zájmena ten (v přívlastkové pozici) v mluvených projevech, *Naše řeč*, 76, 1993, s. 31-37.
- Slezáková, M., 1998, Role ukazovacích zájmen ten, ta, to v mluveném dialogickém textu, *Jazykovědné aktuality* 35, nr. 3-4, 1998, s. 5-20.
- Slovník spisovného jazyka českého III*, 1989, Praha: Academia.
- Slovník spisovného jazyka českého VI*, 1989, Praha: Academia.
- Šmilauer, V., 1947, *Novočeská skladba*, Praha: Nakladatel ing. Mikuta.
- Šticha, F., 1999, K deikticko-anaforickým funkcím lexému *ten*, *Slovo a slovesnost* 60, 1999, s. 123-135.
- Šticha, F., 2003, *Česko-německá srovnávací gramatika*, Praha: Argo.
- Trávníček, F., 1951, *Mluvnice spisovné češtiny 2. Skladba*, Praha: Melantrich.
- Zimová, L., 1994, *Ujádřování větných členů v textu. Konkurence pronominalizace a elize*, Ústí nad Labem: UJEP.

Excerpovaná literatura a zdroje

- Dvořáková, H., 1987, *Zápisník mrtvého*, Praha: Nawe vojsko.
Kutinová, A., 1992, *Farmaceutka*, Ostrava: Sfinga.
Poláček, K., 1956, *Ze soudní síně*, Praha: Československý spisovatel.
Švandrlík, M., 1970, *Drakulův švagr*, Praha: Novinář.

Český národní korpus

Brněnský mluvený korpus, přístupný na adrese:<http://ucnk.ff.muni.cz>.

Pražský mluvený korpus, přístupný na adrese:<http://ucnk.ff.muni.cz>.

SYN2000, přístupný na adrese:<http://ucnk.ff.muni.cz>.

Z korpusu SYN2000 jsou citována literární díla, která jsou u jednotlivých dokladů uvedena pod kódy jednoznačně identifikujícími text (Koček – Kopřivová – Kučera 2000, s. 113; jednotlivé kódy viz s. 114-148). V následujícím seznamu je uvádíme v abecedním seznamu podle kódů.

aop699: Acta Oeconomica Pragensia 6/99, 1999, Praha: VŠE.

barakcie: kol., 1998, Fites – mluvené texty, Praha: Filmový a televizní svaz.

besidka: kol., 1998, Fites – mluvené texty, Praha: Filmový a televizní svaz.

bio99: kol., 1999, Biologické listy, Praha: Biologické listy.

borivoj: Mlčoušek J., 1994, Hajný Vítězslav a fořt Bořivoj, Praha: Myslivost, s.r.o.

bosko: Fischl V., 1993, Strýček Bosko, Brno: Atlantis

bozimedu: Herbert F., 1996, Božský imperátor Dumy, Praha: Svoboda.

dabing: kol., 1998, Fites – mluvené texty, Praha: Filmový a televizní svaz.

gentlem: Segal E., 1996, Gentlemani z Harvardu, Praha: Knižní klub

ln96243s: kol., 1996, Lidové noviny č. 243/1996 – sport, Praha: Lidové noviny.

ln96245s: kol., 1996, Lidové noviny č. 245/1996 – sport, Praha: Lidové noviny.

ln97120: kol., 1997, Lidové noviny č. 120/1997, Praha: Lidové noviny

martan: Bradbury R., 1963, Marťanská kronika, Praha: Mladá fronta.

matskol: Fulghum R., 1996, Všechno, co opravdu potřebuji znát, jsem se naučil v mateřské škole, Praha: Knižní klub.

mf921202: Mladá fronta DNES ze dne 12. 2. 1992, Praha: Nakladatelství MF Dnes.

mf941021: Mladá fronta DNES ze dne 21. 10. 1994, Praha: Nakladatelství MF Dnes.

mf970805: Mladá fronta DNES ze dne 8. 5. 1997, Praha: Nakladatelství MF Dnes.

mf990910: Mladá fronta DNES ze dne 9. 10. 1999, Praha: Nakladatelství MF Dnes.

milavra: Páral V., 1969, Milenci a vrazi, Praha: Mladá fronta.

ohari: Steinitz J., 1996, Ohaři – výcvik, exteriér, plemenitba, Praha: Myslivost, s.r.o.

palom: Stellová D., 1998, Palomino, Praha: Knižní klub.

soll: Chamoiseau P., 1993, Solibo Ohromný, Brno: Atlantis

vykupne: DeMille N., 1996, Výkupné, Praha: Knižní klub.

The “Gender-Form” of the Pronouns ‘ten, ta’ and Universal Deictical Word ‘to’ in the Texts of Various Style

Deictical pronouns *ten, ta, to* are much frequented in Czech texts of various style spheres. There are many grammars and stylistic works (textbooks, articles, essays) that deal with the syntactical structures with the pronominal “gender-form” *ten, ta* and with the universal deictical and referential pronoun *to* (Mathesius 1947: 187; Šmilauer 1947: 29 n.; Jedlička, Formánková, Rejmánková 1970: 97, 135; Bečka 1992: 199-201; Hoffmannová, Müllerová, Schneiderová 1992: 65-66; Berger 1993: 72; Schneiderová 1993: 32, 36; Hoffmannová, Müllerová, Zeman: 42-48, 134-136; Štícha 1999: 132-134; Štícha 2003: 249-290). These pronouns are used very often in the spoken texts. The Linguists find that the pronouns *ten, ta, to* are frequent in the journalistic, administrative and professional texts, too. They can be considered according to those criterions: a) syntactical structure with the pronouns *ten, ta, to*; b) function of the pronouns *ten, ta, to* in those syntactical constructions (connective function, utterance of the emotional attitude of the speaker; c) stylistic quality of the texts with those constructions.